

**ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2017 РР.)**

УДК 371.2:378

Наталія Гончаренко-Закревська, кандидат педагогічних наук, заступник директора
Інституту міжнародних відносин імені Аверроеса,
Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ

**ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2017 РР.)**

У статті розкрито основні етапи становлення та розвитку системи вищої освіти України в роки незалежності. Наведено перелік нормативно-правових документів, які регулюють діяльність системи вищої освіти України. Представлено інформацію щодо динаміки кількості вищих навчальних закладів України за останні 17 років. Розкрито особливості та значення революційних змін відносно нового Закону України “Про вищу освіту”. Окреслено стратегічні напрями розвитку вищої освіти України. Визначено особливості використання семінарів, тренінгів, круглих столів, конференцій, кейс-методів, дискусій, вебінарів у освітньому процесі вищого навчального закладу. Розкрито характерні ознаки кейс-методу як інноваційного методу навчання.

Ключові слова: вища освіта України, вищий навчальний заклад, Закон України “Про вищу освіту”, незалежність, трансформаційні зрушення.

Табл. 1. Рис. 1. Літ. 11.

Наталья Гончаренко-Закревская, кандидат педагогических наук, заместитель директора
Института международных отношений,
Межрегиональной академии управления персоналом, г. Киев

**ОСНОВНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ СДВИГИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ
УКРАИНЫ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991 – 2017 ГГ.)**

В статье раскрыты основные этапы становления и развития системы высшего образования Украины в годы независимости. Приведен перечень нормативно-правовых документов, регулирующих деятельность системы высшего образования Украины. Представлена информация о динамике количества высших учебных заведений Украины за последние 17 лет. Раскрыты особенности и значение революционных изменений относительно нового Закона Украины “О высшем образовании”. Определены стратегические направления развития высшего образования Украины. Определены особенности использования семинаров, тренингов, круглых столов, конференций, кейс-методов, дискуссий, вебинаров в образовательном процессе вуза. Раскрыты характерные признаки кейс-метода как инновационного метода обучения.

Ключевые слова: высшее образование Украины, высшее учебное заведение, Закон Украины “О высшем образовании”, независимость, трансформационные сдвиги.

Nataliya Honcharenko-Zakrevska, Ph.D.(Pedagogy), Deputy Director,
The Averroes Institute of International Relations,
Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

**THE MAJOR TRANSFORMATIONAL CHANGES OF HIGHER EDUCATION OF
UKRAINE DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE (1991 – 2017)**

The article reveals the main stages of the formation and development of system of higher education of Ukraine during the years of independence. The list of normative legal documents regulating the activity of the higher education system of Ukraine is given. The information on the dynamics of the number of higher educational institutions of Ukraine over the past 17 years is presented. The features and significance of revolutionary changes are revealed with respect to the new Law of Ukraine “On Higher Education”. The author determines the strategic directions of the development of higher education of Ukraine as well as the specifics of using of seminars, trainings, round tables, conferences, case studies, discussions, and webinars in the educational process of the university. The article reveals the characteristic features of the case-method as an innovative method of teaching.

The further transformation of the system of higher education of Ukraine is not possible without the strategic directions of its development, which should include: the ensuring of the innovative orientation of the education system; an increasing of the effectiveness of domestic sector of scientific research and the development in order to strengthen its role in providing the innovative development of the national economy; the ensuring of the expanded reproduction of knowledge based on the integration of the activities of higher educational institutions, the academic and industry scientific institutions.

The author makes the following conclusion: the main transformational changes of higher education in

ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2017 РР.)

Ukraine should be based on the national idea of higher education, the content of which is to preserve and increase the national educational traditions.

Keywords: *the higher education of Ukraine, the higher educational institution, the independence, the Law of Ukraine "On Higher Education", the transformational shifts.*

Постановка проблеми. Загальновідомим є той факт, що вища освіта відіграє принципово важливу роль у формуванні наступних поколінь. Після здобуття Україною незалежності, почалася трансформація не тільки системи вищих навчальних закладів, але й вищої освіти, зокрема. Україна успадкувала від Радянського Союзу потужну розгалужену освітню систему з передовою на той час інфраструктурою. Проте на даний момент вона потребує трансформації, оскільки за якісними та кількісними показниками не завжди відповідає рівню освіти країн Європи та вимогам сучасного ринку праці, і як наслідок має застарілий зміст, форми і методи навчання, а також інші перешкоди та проблеми. Незважаючи на незначний історичний проміжок доцільно зробити певні узагальнення щодо трансформаційних зрушень вищої освіти України від моменту прийняття нею незалежності у 1991 р. до сьогодні.

Аналіз публікацій з проблеми. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що дослідження з обраної проблеми були здійснені Ю. Алексєєвим, М. Тимошенко, М. Зеркаль, Ю. Сірим, В. Андрущенко, О. Білан, С. Бойко, В. Литвином, В. Погребняком, М. Пановим та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні трансформаційних зрушень вищої освіти України в роки незалежності (1991 – 2017 рр.)

Виклад основного матеріалу. Зміни в системі вищої освіти 1990-ті роки. Період з 1991 р. в Україні стає визначним, адже самі тоді почали з'являтися перші приватні вищі навчальні заклади. Починаючи з 1992 по 1994 рр.

спостерігається стрімке зростання їхньої кількості, це був період коли ще не виникало потреби у підведенні перших підсумків роботи освітніх установ – видачі документів про освіту. Прийняття 1 червня 1992 р. Постанови Кабінету Міністрів України "Про акредитацію вищих навчальних закладів" задекларувало на державному рівні право приватних вищих навчальних закладів здійснювати свою діяльність в правовому колі [5, 8].

У червні 1992 р. створюється "Міжгалузева республіканська акредитаційна комісія", яка запроваджує процес ліцензування, впроваджується єдиний перелік необхідних документів для ліцензування та створюються інші уніфікації та систематизація керівництва, а вже у 1995 – 1996 рр. відбувається процес акредитації приватних вищих навчальних закладів, того ж часу спостерігається значне скорочення кількості приватних вузів. Шляхом безперервної праці у 1997 р. започатковується видача перших дипломів державного зразка випускникам приватних вищих навчальних закладів [5, 8].

На думку М. Тимошенко, становлення та розвиток вищої освіти України охоплює наступні етапи (таблиця 1) [11, 236].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 р. було затверджено "Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти", якими було встановлено мінімальні нормативи забезпечення навчальних закладів матеріально-технічною, навчально-методичною та інформаційною базою, науково-педагогічними та педагогічними кадрами [1].

Значимо, що не менш важливим

Таблиця 1.

Етапи становлення та розвитку вищої освіти України

Період	Характеристика
"Пострадянський період"	Законодавство України, було спрямоване на реформування правового регулювання господарської діяльності вищих навчальних закладів з початку 90-х рр. ХХ ст.
З кінця 1991 по 1995 рр.	У відповідності з стрімким скороченням державного фінансування поширюється практика позабюджетного фінансування.
1996 – 2000 рр.	Прийняття "Конституції України" 12 лютого 1996 р. та Постанови Кабінету Міністрів України "Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів".
З 2000 р. по сьогодні	У зв'язку з прийняттям у 2002 р. Закону України "Про вищу освіту" від 17.01.2002 р. закріплюється регламентування змісту вищої освіти, документи, які засвідчують отримання вищої освіти; закріплення системи стандартів вищої освіти; встановлення порядку управління у системі вищої освіти.

ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2017 РР.)

трансформаційним зрушенням у системі вищої освіти України було підписання нею 2005 році до Болонської декларації, що призвело до інтеграції української системи вищої освіти у загальноєвропейську. Головною метою Болонського процесу є консолідація зусиль наукової й освітньої громадськості й урядів країн Європи на істотне підвищення рівня конкурентоспроможності європейської системи освіти, а також забезпечення її якості [2].

Новий Закон України “Про вищу освіту”. Прийняття нової редакції Закону України “Про вищу освіту” у 2014 р. стало формальним початком реформи та трансформації вітчизняної системи вищої освіти. Метою реформи є розв’язання найгостріших проблем української вищої освіти та її наближення до сучасних європейських стандартів [4].

Для кращого розуміння сутності трансформаційних зрушень на теренах сучасної України, варто розглянути динаміку кількості вищих навчальних закладів в Україні. Так, за останні 17 років з майже тисячі їх кількість зменшилась до 657 (рис. 1) [6].

життєвого мінімуму, державне фінансування науки, викладання українською мовою. Деякі з перерахованих нововведень вже почали діяти, отже розглянемо кожну з них більш детально.

Наразі контроль якості вищої освіти забезпечуватиметься “Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти”, до складу якого увійдуть 25 членів даного колегіального органу, які обиратимуться на 3 роки. 13 з них представлятимуть ВНЗ, 5 галузеві академії наук, 3 об’єднання роботодавців, по 2 Національні Академії наук і органи студентського самоврядування. Варто наголосити на тому, що до складу агентства не можуть належати керівники ВНЗ чи Академії Наук та їх заступники, бути членом цього органу можна не більше 2-х термінів [7].

Зміни у структурі вищих навчальних закладів. Академічна автономія вищих навчальних закладів, сутність якої полягає в тому, що, кожен ВНЗ має право: впроваджувати власні освітні та наукові програми; присуджувати вчені ступені; самостійно вирішувати чи визнавати іноземні дипломи та ступені під час прийому на

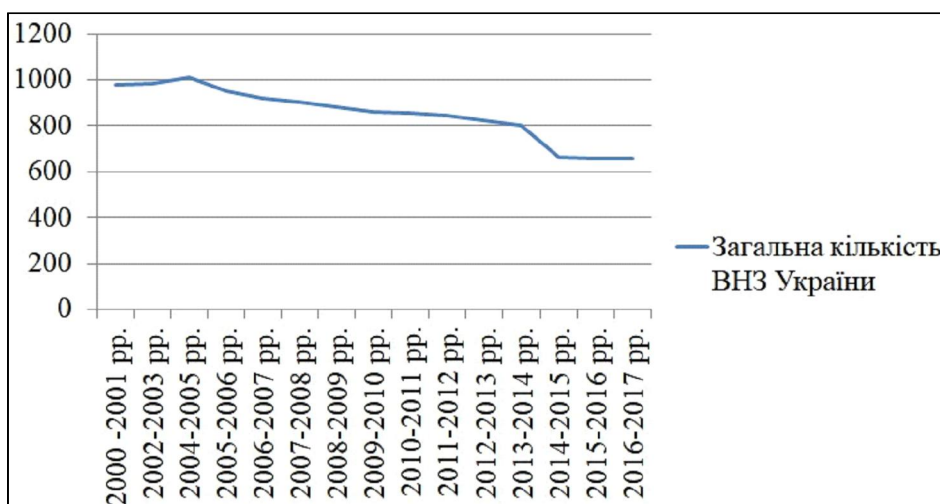

Рис. 1. Загальна кількість ВНЗ України

Відповідно до нового “Закону про вищу освіту” Україну стоїть на порозі істотних революційних змін, а саме: контроль якості освіти забезпечуватиметься “Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти”, впровадиться академічна автономія, фінансова та господарська автономія, сильне студентське самоврядування, прозорість, бакалавр-магістр-PhD, як у Європі, оновлена класифікація вищих навчальних закладів, війна з плагіатом, зменшення навантаження на викладачів та студентів, академічна мобільність, вступ тільки через зовнішнє незалежне оцінювання, конкурентна система державного замовлення, стипендії на рівні

навчання і роботу; видавати як власні, так і державні дипломи; ректорів та деканів обиратимуть на прямих виборах викладацької колективи терміном на 5 років, а також студенти, частку голосів яких збільшено до 15% [4].

Наступним пунктом революційних змін виступає фінансова та господарська автономія, у змінах якої те, що: вищі навчальні заклади мають можливість відкривати власні рахунки, отримувати кредити, розпоряджатися майном та землею, засновувати наукові парки та підприємства; вільно розпоряджатися власними доходами; засновувати власний сталий фінансовий фонд і користуватися ним.

Важливою зміною є сильне студентське самоврядування, функціонування якого також зазнало змін відносно того, що наразі воно формується самими студентами, захищає їх права та інтереси, самоврядування може вносити пропозиції щодо розробки навчальних планів, а також вони можуть отримувати 0,5% від фінансових надходжень ВНЗ [4].

Не менш важливою зміною є прозорість, яка включає в себе те, що вищі навчальні заклади мають надавати публічний доступ до усієї інформації щодо своєї діяльності. Бакалавр-магістр-PhD, як у Європі – існують тільки 5 освітньо-кваліфікаційних рівні: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Варто зазначити, що наразі, функціонуватимуть лише 4 типи вищих навчальних закладів: університети (універсальні навчальні заклади), інститути та академії (галузеві навчальні заклади), коледжі (де готують спеціалістів до рівня молодшого бакалавра чи бакалавра).

Вагомим внеском є війна з плагіатом, яка полягає у тому, що: наукові відгуки та рецензії опонентів перед захистом розміщуються на сайті ВНЗ; захист дисертацій буде прилюдним; застосовуватиметься санкції за плагіат; діятиме внутрішній контроль за плагіатом серед викладачів та студентів.

Інноваційні трансформації у вищих навчальних закладах. Підкреслимо, що багато вищих навчальних закладів України, мають свій власний “Кодекс Академічної чесності”, в якому викладено перелік правил якими мають керуватися студенти та викладачі під час своєї наукової роботи. Таким кодексом керуються Київський університет імені Бориса Грінченка, Київський політехнічний інститут, Києво-Могилянська Академія, а також Католицький університет. Розглянемо деякі з них на прикладі Київського університету імені Бориса Грінченка та Католицького університету.

Київський університет імені Бориса Грінченка 30 вересня 2016 року на Конференції трудового колективу університету затвердив “Декларацію про академічну доброчесність”. Мета якої полягає у визначенні та утвердженні основних пріоритетних принципів й цінностей внутрішнього забезпечення якості освіти та досліджень, дотримання яких представниками спільноти Університету є необхідною умовою створення сприятливого середовища для навчання і роботи [3].

Натомість, у Католицькому університеті функціонує Положення “Про запобігання плагіату й коректне застосування цитат у навчальному

процесі Українського Католицького Університету”, який регулює застосування загальних засад та правил наукової етики в письмових роботах Студентів і наукових дослідженнях та методичних розробках Викладачів УКУ; визнає академічну й професійну етику та повагу до авторських прав ключовими засадами організації навчального процесу й науково-дослідної роботи; підвищує якість організації навчального процесу, рівня дисципліни студентів при виконанні навчальних завдань у вигляді письмових робіт, забезпечення дотримання вимог щодо оформлення та відповідальності за їхнє порушення [9].

Наступний у переліку змін – зменшення навантаження на викладачів та студентів, яке на одну ставку зменшується з 900 до 600 годин (без зміни штату), що стосується студентів, то один кредит = 30 годинам, замість 36 [4].

З поміж усіх трансформаційних зрушень важливе місце займає академічна мобільність, яка полягає у впровадженні кредитно-модульної системи у освітній процес вищого навчального закладу, вільний вибір студентами навчальних курсів, можливість зміни спеціальності при вступі в магістратуру, можливість захисту та продовження навчання закордоном.

В багатьох вищих навчальних закладах Академічна мобільність проявляється у науковому стажуванні викладачів та аспірантів у рамках програми Еразмус +, підписанні договорів про міжнародне співробітництво, програмах обміну студентів, проведенні відкритих гостьових лекцій відомих закордонних науковців, що сьогодні ми і спостерігаємо у цій аудиторії.

Серед головних змін також – Вступ – тільки через зовнішнє незалежне оцінювання, яка полягає у тому, що кожен сертифікат ЗНО важитиме 20% підсумкового балу, шкільний атестат – 10%, призові місця на всеукраїнських олімпіадах і конкурсах – 5%, оцінка за творчий конкурс або фізичну підготовку в деяких вишах – 50% [4].

Трансформації зазнала також система державного замовлення, яка надалі представлятиме процес електронного вступу до ВНЗ, обрання абітурієнтами спеціальності вже на етапі складання ЗНО, а також можливість отримання приватними ВНЗ бюджетних місць для навчання.

Цінним оновленням системи вищої освіти стає також підвищення стипендій до рівня прожиткового мінімуму за проектом розподілу бюджету на 2017 р., відносно якого підвищено середній розмір студентської та академічної стипендії, а її призначення відбуватиметься за рейтингом успішності студентів.

Важливим трансформаційним зрушенням вищої освіти України є викладання українською мовою, яке полягає у наступному: ВНЗ має право частину дисциплін викладати англійською чи іншими іноземними мовами, але забезпечити при цьому знання здобувачами відповідної дисципліни й українською мовою; перелік іноземних мов, якими дозволено вести викладання затверджуватиме навчальний заклад; якщо викладання іноземцям ведеться іноземною мовою, то для них створюються спеціальні групи, де студенти зобов'язані вивчати українську мову як окрему дисципліну.

Уже сьогодні можна спостерігати те, що дане зрушення імплементовано у позааудиторній діяльності багатьох вищих навчальних закладів, в межах якої проходять різноманітні конкурси, круглі столи, екскурсії, флешмоби, брейн-ринги, студентські акції, українські читання, конференції тощо.

Слід зазначити, що у системі вищої освіти запроваджуються також активні форми спілкування й обміну інформацією між суб'єктами навчального процесу: семінари, тренінги, круглі столи, конференції та інше. Разом із тим, необхідно зазначити, що сучасні Інтернет-технології дозволяють використовувати вищезазначені форми спілкування між учасниками, які знаходяться в різних точках земної кулі. Їхнє спілкування забезпечується комп'ютерною технікою з використанням каналів мережі Інтернет й відповідних програмних засобів. Зазначене спілкування має такі назви: on-line-семінар, web-конференція, вебінар (англ. webinar) тощо. Програмними платформами для проведення вебінарів можуть бути програми, які встановлені на сервері навчального закладу, або які розміщені в мережі Інтернет на серверах компаній [8].

Одним з інноваційних методів, який сьогодні використовують у вищих навчальних закладах "case-study", який є методом посткласичної методології викладання; він суперечить класичній методології, відрізняється високою методологічною насиченістю, оскільки містить у собі значний гносеологічний, праксеологічний та аксіологічний потенціал; дає змогу засвоювати значні обсяги знань, формувати професійні якості тих, хто навчається; він є методом інтенсивної освіти, що мобілізує й активізує діяльність суб'єктів освітнього процесу; розкриває значні можливості для формування загальнолюдських, соціальних і професійно значущих якостей; вирізняється здатністю до інтеграції з іншими методами навчання, до збагачення за їх рахунок, а отже, до

збільшення своїх функціональних можливостей [10].

Подальша трансформація системи вищої освіти України не можлива без стратегічних напрямів її розвитку, до яких слід віднести: забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти; підвищення результативності вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки; забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності вищих навчальних закладів, академічних та галузевих наукових установ.

Висновки. Таким чином, основні трансформаційні зрушення вищої освіти України мають базуватися на таких засадах:

- по-перше, це національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні й примноженні національних освітніх традицій;

- по-друге, розвиток вищої освіти повинен підпорядковуватись законам ринкової економіки, тобто закону розподілу праці, закону змінності праці та закону конкуренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку;

- по-третє, розвиток вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у тому числі з урахуванням інтеграційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук Н. В. *Організаційно-правові засади забезпечення фінансування вищої освіти: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07.* / Н. Бондарчук; Нац. ун-т біоресурсів та природокористування України. – К., 2009. – 20 с.

2. *Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб.* / В. Кремень (ред.). – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2004. – 384 с.

3. *Декларація про академічну доброчесність [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/korporativna-kultura-universytetu/4223-deklaratsiia-pro-akademichnu-dobrochesnist.html>*

4. Закон України "Про вищу освіту" // *Відомості Верховної Ради.* – 2014. – С.37–38. – Ст. 2004. (Із змінами на 02.06.2015 р.)

5. Зеркаль М. *Періодизація історії вищої освіти України та практика існування філій у роки незалежності України / М. Зеркаль, Ю. Сірий // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Серія: Історія.* – 2016. – Т. 274, Вип. 262. – С. 7–11.

6. *Матеріали Державної служби статистики*

**ОСНОВНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗРУШЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2017 РР.)**

України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://naqa.gov.ua>

8. Осадча К., Осадчий В.В. Технології дистанційного навчання. Робота з Moodle 2.4. Навчальний посібник / К. Осадча, В. Осадчий. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – 396 с.

9. Положення “Про запобігання плагіату й коректне застосування цитат у навчальному процесі Українського Католицького Університету” [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://clio.ucu.edu.ua/pro-fakultet/indyvidualnist/polozhennya-pro-zapobihannya-plahiatu/>

10. Тимошенко М. Історія становлення та розвитку господарсько-правового регулювання вищої освіти в Україні / М. Тимошенко // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 234–240.

11. Шеремета П. Кейс-метод: 3 досвіду викладання в українській бізнес-школі / П. Шеремета, Г. Канищенко. – К.: Центр інновацій і розвитку, 1999. – 80 с.

REFERENCES

1. Bondarchuk, N. V. (2009). Orhanizatsiynopravovi zasady zabezpechennya finansuvannya vyshchoyi osvity [Organizational and Legal Principles of Funding for Higher Education]. *Extended abstract of candidate's thesis*. National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

2. Kremen, V. (Ed.). (2004). *Vyshcha osvity Ukrainy i Bolonskyi protses* [Higher Education in Ukraine and the Bologna Process]. Ternopil: Navchalna knyha Bohdan, 384 p. [in Ukrainian].

3. Deklaratsiia pro akademichnu dobrochesnist [Declaration of academic virtue]. Available at: <http://kubg.edu.ua/prouniversitet/vizytivka/korporatyvna-kultura-universytetu/4223-deklaratsiia-pro-akademichnu-dobrochesnist.html> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” (2014). [The Law of Ukraine “On Higher Education”]. Verkhovna Rada Bulletin. pp.37–38, Article 2004. (changes actual of 02.06.2015). [in Ukrainian].

5. Zerkal, M. & Siryy, Yu. (2016). *Periodyzatsiya istoriyi vyshchoyi osvity Ukrainy ta praktyka isnuvannya filiy u roky nezalezhnosti Ukrainy* [Periodization of the history of higher education in Ukraine and the practice of subsidiaries during the years of Ukraine’s independence]. Scientific works of the Black Sea State University named after Petro Mohyla of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: History, vol. 274, issue 262, pp. 7–11. [in Ukrainian].

6. Materialy Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Materials of the State Statistics Service of Ukraine]. [Elektronic resource]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

7. Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [National Agency for Quality Assurance in Higher Education]. [Elektronic resource]. Available at: <http://naqa.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Osadcha, K., & Osadchy, V.V. (2014). *Tekhnolohii dystantsiinoho navchannia. Robota z Moodle 2.4. Navchalnyi posibnyk* [Distance Learning Technologies. Working with Moodle 2.4.]. Educational manual. Melitopol: Vyd-vo MDPU im. B. Khmelnytkoho, 396 p. [in Ukrainian].

9. Polozhennia “Pro zapobihannia plahiatu y korektno zaastosuvannia tsytat u navchalnomu protsesi Ukrainskoho Katolytskoho Universytetu” [The provisions on preventing plagiarism and the correct use of quotations in the educational process of the Ukrainian Catholic University]. [Elektronic resource]. Available at: <http://clio.ucu.edu.ua/pro-fakultet/indyvidualnist/polozhennya-pro-zapobihannya-plahiatu/> [in Ukrainian].

10. Tymoshenko, M. (2009). Istoriia stanovlennia ta rozvytku hospodarsko-pravovoho rehuliuвання vyshchoi osvity v Ukraini [The history of economic development and legal regulation of higher education in Ukraine]. Journal of the Kyiv University of Law, no.4, pp. 234–240. [in Ukrainian].

11. Sheremeta, P. & Kanishchenko, H. (1999). *Keis-metod: Z dosvidu vykladannia v ukrainskii biznes-shkoli* [Case method: From the experience of teaching at the Ukrainian business school]. Kyiv: Tsentr innovatsiy i rozvytku, 80 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.06.2017

“...наші знання ніколи не можуть мати кінця саме тому, що предмет пізнання нескінченний”.

Блез Паскаль
французький філософ, письменник

